

Cultura getică în concepția lui Vasile Pârvan oglindită în "Getica"

de Jean Ciută

În vasta-i sinteză istorico-arheologică - "Getica" - (1926) - Vasile Pârvan a readus în prim plan, odată cu rolul politic-militar al daco-geților și *cultura* acestora. Pe baza izvoarelor folosite Vasile Pârvan și-a fundamentat propria-i concepție expusă în studiul sociologic, "Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane", prin care a încercat și o sinteză a neohegelianismului și neokantianismului în domeniul filosofiei istoriei. Afirmând în spiritul acestei concepții asupra istoriei, primatul culturii, Pârvan s-a situat pe poziția reală a epocii dominantă de neoliberalism. Referitor la cultura getică, Pârvan notează că - "grecii cunoscând pe geți, au fost așa de mirați de înalta lor concepție despre lume și viață - și în special de credința lor în nemurirea sufletului - încât negăsind altă explicare i-au proclamat pur și simplu de adepți ai filozofiei idealiste a lui Pythagoras". Pentru însușirea de către geți a acestei filozofii religioase, Pârvan consideră, născocirii de către geți a povestirii principelui și apoi a regelui și în sfârșit zeului Zalmoxis, sclav și discipol al lui Pythagoras la Samos, iar apoi rege și zeu la geți, despre care Herodot crede că, acest Zalmoxis s-a născut cu mulți ani înainte de Pythagoras.

Pârvan arată că, geții de la Dunăre se aflau în sec. VI-lea î.Hr. într-o stare de cultură diferită nu calitativ, ci formal, de cea greacă: grecii erau orășeni, geții erau săteni, dar și geții cunoșteau binefacerile culturii superioare, pe care deși ei nu o puteau crea, în viața lor simplă și patriarhală, nu o prețuiau mai puțin, când o întâlneau la greci". Geții sunt organizați pe clanuri (gentes) probanbil de aici și denumirea avându-și fiecare o capitală numită adesea după numele tribului: Buridava, capitala burilor; Socidava, capitala soci-lor; Napoca - după nape; Alboca - după albi; Apulum - capitala appulilor; etc. Fie la munte, fie la câmp, un "oraș" daco-getic era întărit - afirmă Pârvan - invocându-l pe Ptolemaeus Lagi - "râu încinsă cu ziduri", probabil numai cu valuri și șanțuri de pământ, respectiv cu palisadă, adică așa cum se prezintă azi în săpături "cetatea" getică de la Zimnicea, cea de la Tinosul, cea de Piscul Crăsanilor etc.

Locuințele geților - notează Pârvan - indiferent dacă erau în "cetăți" de piatră ori numai de pământ sau în simple sate așezate deschis pe malul apelor erau de nuiile lipite cu pământ. Ovidiul în "Tristele", spune Pârvan, vorbește de ele ca de niște simple colibe - "Et cremat insontes hostica flamma casas" (și flacăra dușmanului preface în cenușă nevinovatele colibe). La deal și la munte, avem casele de bârne, acoperite tot cu lemn și așezate fie direct pe pământ, fie mai ales pe stâlpi de lemn (ori de piatră) foarte înalți deasupra pământului, parcă ar suține

niște locuințe lacustre.

Referindu-se la preocupările geților, Pârvan reține informațiile aceluiași Ovidius, cum femeile gete fac toată treaba gospodăriei singure: ele macină grâu în râșnițele de mână, care, afirmă Pârvan, "se găsesc în orice așezare preistorică și protoistorică" și tot ele cară apa, purtând vasele pe cap, ele țes pânza de cânepă, din care fac hainele lor și ale bărbaților și îi servesc pe aceștia în toate chipurile - exprimându-se prin acea atitudine starea de poligamie. Pârvan reține faptul că, "fiecare bărbat get ia câte trei și patru soții. Sunt unii care au și câte treizeci și pe care le folosesc ca pe niște sclave și se unesc cu ele și cu mai multe împreună și pe rând, și îi spală și îi servesc". Cât privește însă coșurile și diferitele împletituri de lozie și papură ori plasele și năvoadele de prins pește, precum și bărcile scobite într-un singur trunchi de copac (așa numitele monoxile) și nu mai puțin carele, plugurile și toate lucrările în lemn, pentru a nu mai vorbi de arme, hamuri, cojoace, șube, căciuli, opinci, acestea toate erau atribute ale bărbaților.

Pârvan face în "Getica" frecvente referiri la cultivarea de către geto-daci a cerealelor, îndeosebi a grâului folosindu-se de sistemul rotirii pământului pentru a nu fi făcut în același loc o cultură mai mult de un an și a cultivării viței de vie, care așa cum informează Strabon era destul de răspândită până la Burebista. În același timp, Pârvan precizează că, geto-dacii au consumat vinuri și până la cultivarea de către ei a viței de vie, dovadă peremptorie fiind prezența amforelor grecești și pontice descoperite în mai toate dăvele geto-dace.

Pârvan reliefează și faptul că "întreaga agricultură și gospodărie getică era încă în așa-denumita epocă a lemnului", fierul fiind întrebuințat exclusiv pentru arme.

Privitor la creșterea vitelor, Pârvan ne prezintă preocuparea geților pentru creșterea oilor, a cornutelor - boii pentru tracțiune - iar caii pentru luptă. Se menționează în "Getica" că, "războaiele dacilor cu Traian, dacii au luptat pedestrii (pe jos), iar când năvăleau peste Dunăre, împrumutau cavaleria (cailor) de la sarmați". Pârvan observă că pe monumentul de la Adamclisi (Trophaeum Traiani) geto-dacii ca și aliații lor, bastarnii, luptă efectiv pe jos, cu căruțele trase de boi. Totodată, spiritul penetrant pârvanian relevă faptul că, majoritatea obiectelor folosite de geto-daci erau confecționate din lemn și așa se explică penuria vestigiilor etnografice în așezările arheologice descoperite. În același timp, Pârvan nu omite a aminti și despre vasele de aur și argint lucrate de mâna elenică, folosite de Decebal și luate de romani din albia râului Sargetia, după trădarea de către Bicilis a locului unde fuseseră ascunse.

Autorul "Geticeii", servindu-se de informațiile tradiției literare antice, pomenește și despre preocupările spirituale ale geto-dacilor, indentificându-i ca mari iubitori ai muzicii și înțelepți îndreptători ai boalelor. În ce privește medicina, Pârvan consemnează spusele lui Platon în "Charmides", unde se vorbește de leacurile și descântecile medicilor "thraci", ucenici ai lui Zalmoxis despre care se zice că au darul să facă pe oameni nemuritori și citează un principiu de medicină genetică,

vrednic de Hippocrates: "Zalmoxis, regele nostru, care e și zeu, spune că, precum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm întâi capul, ori capul fără trup, tot așa nu se poate să încercăm a vindeca trupul fără să îngrijim și de suflet și tocmai de aceea sunt multe boli la care nu se pricep medicii greci, fiindcă nu cunosc întregul de care ar trebui să se ocupe..."

Pârvan precizează că, știrile autorilor antici, cu privire la viața de familie și la organizarea socială și de stat a geților deși destul de vagi și confuze ne permit totuși o oarecare cunoaștere în stările de fapt respective. Pârvan respinge teza, ca fiind exagerată, cu privire la poligamia getică, așa cum din comedia lui Menandru ar fi fost preluată de Strabon și argumentează monogamia invocând și imaginile de pe Columna Traiană și Trofeul de la Adamclisi, unde vedem pe geți fiecare cu femeia lui, unică. El consideră atributele de poligamie, ca și cele de beție acordate geților o legendă născută din confundarea moravurilor nordice, dace, cu cele sudice, thrace și întocmai cum religia getică e diferită de cea thracică, tot așa și viața lor familiară și concepția lor despre lume și viață. Explicând sedentarismul geților față de nomadismul neamurilor germane și iraniene care organizează năvălirile cu întreaga lor comunitate: femei, copii și turme, geții care nu sunt nomazi - trimit la luptă exclusiv - oastea lor.

Relativ la religia geților, Pârvan folosindu-se de știrile literare de la Herodot și până la Iulian Apostatul, anticitatea este unanimă în a recunoaște geților o adâncă și severă religiozitate. Sufletul e nemuritor, Trupul e o împiedicare pentru suflet de a se bucura de nemuriri: de aceea el nu are nici un preț; poftele lui nu trebuie ascultate; la război, el trebuie jertfit fără părere de rău. Omul nu poate ajunge la nemurire decât curățându-se de orice fel de patimă; carnea, vinul, femeile, sunt o murdărie a sufletului. Oamenii sfinți erau la geți, asceții, care nu voiau să mai știe nici de lume, nici de femei, ci în renunțarea lor la orice bucurie a trupului, se devotau gândului bun despre nemurirea de dincolo de viață a trupului. Total deosebiți de thraci care erau politeiști - geții se arată în credințele lor henotheiști - formă primitivă de religie care face trecerea de la polyteism la monotheism, în care una dintre divinitățile adorate devin principalul obiect de cult. Pârvan atrage atenția asupra confuziei între thracii sudici și daco-geții danubieni, desigur rude, dar nu același popor, când multe obiceiuri, instituții, credințe și chiar evenimente istorice pur thracice erau atribuite - și mai sunt și în momentul de față - în chip arbitrar și geților.

Autorul "Geticeii", precizează două principale direcții privind inspirația geților în domeniul artistic: una, de la sciți, care sintetizau întreaga artă a stepei până în Seriba și Turkestan și alta, de la greci, care sintetizau arta egeico-orientală, la care după anul 300 î. Hr odată cu venirea celților, s-a mai adăugat un al treilea izvor de inspirație de caracter etnografic - aplicat mai ales ceramicii și obiectelor de podoabă.

Pârvan, analizând imaginile de pe metopele Columnei Traiane comparativ cu cele de pe "Trophaeum Traiani" de la Adamclisi, desprinde concluzia că ultimele sunt mai realiste, iar cele de pe Columnă mai idealizate. De asemenea, Pârvan

respinge procedeul tatuajului folosit de geto-daci, considerând că, scriitorii antici au confundat deseori pe geți cu rudele lor sudice - thracii.

Deosebit de interesantă mi se pare remarca făcută de Pârvan în încheierea capitolului despre "Cultura getică" din fundamentala-i operă "Getica", cu privire la aprecierile, deseori eronate, asupra geților făcute de unii istorici sau preinși cercetători. Astfel, Pârvan sesizează antipatia lui Robert Roesler și Thomaschek care o prelungesc tendențios de la geți până la valahi și urmașii acestora pe care-i consideră: "violenți, leneși, bețivi, afemeiați și poligami, fanfaroni, vagaboțzi, scandalagii și prădalnici, gata de a vărsa sângele lor și altora numai din pură sălbăticie". Pârvan conchide, folosindu-se și de alte izvoare antice, precum Dio Chrysostomus, că geto-dacii au fost un popor de țărani: "așezați, statornici, supuși și cu frică de Zeul lor, amărâți de vecini cu nesfârșitele războaie și prădăciuni și sălbătăciți și ei de multe ori de ticăloșiile lor, totuși veseli și glumeți la vreme de pace, mânioși și cruzi numai la război, îndeobșete însă cu bun simț și mereu întorcându-se la străvechea lor credință optimistă în zei și oameni". - Personal consideră că, astăzi ni se potrivesc și unele și altele dintre atribute, cu dorința de a le intensifica pe cele din urmă și a produce schimbări numai în bine.